

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»**

Факультет соціальних наук і соціальних технологій

Кафедра соціології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

спеціальності 54 "Соціологія"

з теми

РЕЛІГІЙНІСТЬ ЧЛЕНСТВА ОРГАНІЗАЦІЇ «ПЛАСТ»

Виконала студентка 4 р.н.:

Буць Тетяна Олегівна

Наукова керівниця:

Кандидатка соціологічних наук
Рябчук Анастасія Миколаївна

Київ – 2021

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ, РЕЛІГІЇ ТА СКАУТСЬКИХ РУХІВ	6
1.1. Соціологічний підхід до розуміння соціальних організацій.....	6
1.2. Ключові дослідження організацій на предмет однорідності спільноти.....	8
1.3. Основні підходи до визначення релігії у працях класиків соціології.....	10
1.4. Релігійність у скаутському русі	13
РОЗДІЛ 2. ВІРУВАННЯ ТА РЕЛІГІЙНІ ПРАКТИКИ ЧЛЕНІВ ОРГАНІЗАЦІЇ «ПЛАСТ»	17
2.1. Методологія проведення дослідження.....	17
2.2. Концептуалізація та операціоналізація понять.....	18
2.3. Особливості релігійної належності пластунів.....	20
РОЗДІЛ 3. СТАВЛЕННЯ ЧЛЕНСТВА ОРГАНІЗАЦІЇ ДО ГЕТЕРОГЕННОСТІ ЗА РЕЛІГІЙНОЮ ОЗНАКОЮ.....	31
3.1. Ставлення членства організації до присутності в організації представників різних вірувань та практик	31
3.2. Зв'язки між ставленням до невіруючих представників спільноти та іншими змінними.....	34
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44
ДОДАТКИ.....	46

ВСТУП

Станом на 2019 рік чисельність організації «Пласт» в Україні становить більше ніж 9 тис членів, які розподілені по 146 осередках. Пласт є найбільшою молодіжною, а також найбільшою скаутською організацією України. Організація позиціонує себе як таку, що виховує молодь на засадах християнської моралі. Для того, щоб стати дійсним членом організації, потрібно скласти присягу «на вірність Богові», що ймовірно звужує коло людей, які можуть та доєднатися до руху. Проте в умовах значного зростання чисельності, самим членством все частіше піддається сумніву гомогенність цієї спільноти, а отже і її однорідність в питаннях релігії та віросповідання. На внутрішніх платформах для дискусій члени організації підіймають питання доступу до організації та рівноправності в організації людей, які позиціонують себе як нерелігійні, що викликає активний спротив у частини представників організації. Актуальність цієї теми підсилюється результатами Світового дослідження цінностей 2020 року, в якому зазначається, що порівняно із 2011 роком, в Україні є тенденція до зниження сприйняття Бога як важливого в житті людини з 64% до 56,3%. В контексті зниження рівня релігійності важливо розуміти, що відбувається з Пластом – як організацією, яка декларує християнські цінності.

Українська соціологія досі не має досліджень про релігійну складову вітчизняних скаутських організацій, однією з яких і є Пласт. А сама організація тільки у 2017 році почала проводити перші дослідження. Проте навіть вони не включають релігійної тематики. Організація не володіє достовірними статистичними даними щодо релігійності членства. Досі залишається незрозумілим, чи ця цінність для членів організації є декларативною, чи справді інтерналізованою цінністю. А тому ця робота є необхідною для розуміння гетерогенності членства за релігійною ознакою у найбільшій молодіжній організації країни.

Саме тому **метою роботи** виокремити релігійні вірування та практики членства організації «Пласт». Коли **об'єктом** дослідження є членство організації «Пласт», а **предметом** – їхні релігійні вірування та практики.

В ході дослідження було визначено основні **завдання**:

1. Систематизувати теоретико-методологічні підходи до вивчення релігійності, соціальних організацій та їх гомогенності.
2. З'ясувати релігійну складову в дослідженнях скаутського руху
3. Визначити вірування і релігійні практики членів організації «Пласт»
4. Виявити ставлення членства організації до релігійної гетерогенності організації.
5. З'ясувати зв'язки між вірою\релігійністю пластунів та їх ставленням до присутності серед членства людей з різними віруваннями та практиками.

Для кращого розуміння теоретичного аспекту проблеми використано підходи Е.Дюркгайма та Ч.Тейлора для визначення релігії, Я.Щепанського для визначення соціальних організацій та ідеї П.Блау щодо гомогенності спільнот. В емпіричній частині використовується кількісний дизайн дослідження, а саме використання онлайн опитування для збору даних. Використано описові статистики, дисперсійний аналіз ANOVA, Z-test, Chi-square тест на незалежність змінних та кореляційний аналіз. Ці методи дозволяють визначити вірування і релігійні практики членів організації, їх розподіли, та з'ясувати зв'язки між ними

та ставленням членства до релігійної гетерогенності організації, з використанням попередньо зібраної статистичної інформації.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ, РЕЛІГІЇ, ТА СКАУТСЬКИХ РУХІВ

1.1. Соціологічний підхід до розуміння соціальних організацій

Організаційні студії пропонують різні погляди на організації, з огляду на сфери, які є у фокусі дослідників. Ми розглянули підходи до визначення організацій від простіших до більш складних та визначилися із тим, який є релевантним для нашого дослідження.

Ч.Барнард, стверджує, що організацією можна назвати співпрацю двох чи більше людей (Barnard, 1968). Проте організація є лише однією зі складових систем кооперації, які передбачають, що певні біологічні, соціальні чи індивідуальні компоненти перебувають у специфічній взаємодії задля визначеного завершення (“definite end” – ціль). З цього твердження зрозуміло, що організація не є первинною ланкою комунікації між людьми. Її утворення вимагає додаткових зусиль – специфічних взаємодій – і вона не є єдиною формою спілкування. Під спільною ціллю ми розуміємо, що члени належать до організації усвідомлено задля досягнення мети.

Згідно зі твердженням Б.Мільнера, «організація – це соціальне утворення, яке є свідомо координоване, має визначені межі, та яке функціонує на відносно постійній основі для досягнення спільної цілі чи цілей» (Мільнер, 1999). Це поняття досить комплексне. Воно передбачає, що вивчати організацію варто розглядаючи множинність її характеристик одночасно, бо йдеться про межі, управління, співпрацю, комунікацію, мотивацію та інші аспекти, які впливають одне на одного. В межах цього дослідження визначення «меж» організації є важливим, в контексті долучення різнорідного членства до організації.

Спільні риси цих визначень: група людей, спільна ціль, та наявність координації. Стає зрозуміло, що ці риси визначають як типово притаманні організаціям.

Класичне визначення соціальної організації М.Вебера є складнішим, і передбачає її пояснення через бюрократичні відносини між керівництвом та працівниками. Це включає ієрархію, поділ праці, формальні правила, наявність адміністративного штату, безособистісної орієнтації у спілкуванні та кваліфікацію (Weber, 1946/2017). Оскільки Пласт є волонтерською організацією, і взаємодія в її межах майже не передбачає трудових відносин, таке визначення для нас є менш релевантним.

Тепер розглянемо визначення організацій, яке належить Я.Щепанському. «Соціальна організація – це сукупність зразків поведінки, соціальних ролей, засобів контролю, яка забезпечує співжиття членів спільноти, гармонізує множину їх прагнень, сприяє розв’язанню проблем» (Щепанський, як цитовано у Нагірняк & Кривачук, 2018). Цей погляд на організацію виходить із нормативної та регуляторної функції спільності. Я.Щепанський дозволяє розглянути нові функції організації, про які не йшлося у визначеннях Б.Мільнера та Ч.Барнарда. Організація не просто допомагає індивідам діяти спільно для досягнення певної цілі, а вона також регулює поведінку, забезпечує порядок та наявність спільних цінностей. В контексті аналізу релігійності членів Пласту як соціальної організації це зауваження є важливим. Адже спільні цінності, а також здатність організації виконувати інтегруючу, регуляторну та нормативну функції можуть слугувати чинником до гомогенності організації за різними критеріями, зокрема релігійним.

В межах цього дослідження, використовується саме визначення Я.Щепанського, адже його підхід до визначення організації досить точно описує реалії існування скаутських організацій.

1.2. Ключові дослідження організацій на предмет однорідності спільноти

Гомогенність та гетерогенність організації, тобто їх однорідність за певною ознакою – предмет вивчення організаційних студій на перетині з вивченням соціальних груп. Ми розглянули найбільш релевантні дослідження, які могли би пояснити, чому існує прагнення до гомогенності.

Найчастіше можна натрапити на дослідження, які розкривають це питання з точки розу гомо\гетерогенності за етнічною, расовою, статевою чи класовою ознаками. Це тому, що ці ознаки є найбільш дискусійними та стають причинами для дискримінації частіше, ніж інші. Для України актуальнішими можуть бути питання мови, статі, віку, класової належності.

П.Блау вивчав однорідність груп студентів за расовою, класовою та гендерною ознакою. Згідно з його дослідженнями, є певні особливості поведінки груп у відповідь на гомо- чи гетерогенність її членів (Блау, 1977, як цитовано у Масіоніса, 2004) :

1. Що більша група, то більш вона схильна підтримувати контакти всередині гомогенної спільноти.
2. Чим більша гетерогенність груп, тим більше їхні члени можуть спілкуватися із представниками груп сторонніх.
3. Подібний статус у соціальній ієрархії полегшує взаємодію.
4. Фізичні бар'єри між представниками спільноти з різними ознаками знижують шанси комунікації між ними.

В контексті Пласту важливі перші два пункти. Тобто якщо до Пласту буде долучатися велика частина нерелігійного членства, за П.Блау, існує імовірність, що вони можуть групуватися та підтримувати тісніший контакт між собою. Але, водночас, більша варіативність за релігійною ознакою дозволила би членству бути толерантнішими до представників різних вірувань та практик, та дала би можливість частіше комунікувати з ними поза межами організації.

Дослідження Е.Уокера та Л.Степик, про значення різноманіття на діяльність організацій на перших етапах розвитку, стверджує, що є відмінності між впливом гетерогенності на організацію залежно від того, вплив якої саме ознаки розглядається. Загалом, неоднорідність організації ускладнює утворення в її межах групової солідарності та колективної ідентичності. На їхню думку це не підсилює ефективність організації, а навпаки, її зменшує. Проте дослідники наголошують, що релігійна гетерогенність – це виняток із правил. Більшість кейсів, які демонстрували приклади «сили у різноманітті» включали саме релігійну гетерогенність та врахування вірувань усіх членів спільноти (Walker & Stepick, 2014).

США – країна, в якій релігійне різноманіття є поширеним явищем і не викликає труднощів у побудові організаційних процесів. В Україні це різноманіття проявляється не так у наявності множин релігійних вчень, як деномінацій. І можна припускати, що напруга між ними існує, з огляду на політичну складову окремих конфесій. Нас же цікавить не конфесійна гетерогенність спільноти, а різноманітність за критерієм релігійності та віри.

На гомогенність спільноти можуть впливати не тільки характеристики індивідів, які ми згадували раніше (клас, стать, раса і тд). Про це говорять дослідники конформності, зокрема С.Аш. Він у своїх дослідженнях демонструє, що бажання індивіда «влитися» в групу можуть спричиняти відмови від власних поглядів чи переконань (Аш, як цитовано у Масіоніса, 2004). Так третина учасників експериментів С.Аша давали неправильну відповідь на очевидні питання, повторюючи варіанти, які давали більшість колег. Тобто тиск спільноти з якогось питання може спричиняти зміну думки індивіда або те, як він її презентує, відстоювання своєї позиції. Це може бути актуально в питаннях релігійних практик чи відповідей на опитувальник дослідження щодо релігійної\вір'янської самоідентифікації.

А поділяти цінності спільноти, до якої індивід належить – важливо в контексті відчуття належності, каже Г.Тайфель. «Ін» група відрізняється від

«аут» групи, власне, почуттям особливості, з огляду на те, що всередині групи належності є щось спільне, чого немає у сторонній групі (Tajfel, 1982). Таким чином зберігається гомогенність всередині групи та гетерогенність між ними. Критерії, які об'єднують індивідів у групу, можуть різнитися за мірою важливості. Тож група може бути гомогенною за ключовими для їх членів критеріями, але гетерогенною – за другорядними.

1.3. Основні підходи до визначення релігії у працях класиків соціології

Вивчення релігії як явища стоїть у витоках соціології. Досліджувати суспільство, оминаючи вплив одного з найбільш інтегруючих факторів, особливо в період зародження соціології як науки, було неможливо, тому класики завжди мали свою позицію щодо місця релігії в соціальній структурі.

Основоположником соціології релігії, як і соціології загалом, вважається Е.Дюркгайм. У своїй праці «Елементарні форми релігійного життя» теоретик визначає основною функцією релігії – соціальну єдність та інтеграцію (Дюркгайм, 1912/2002). Його тлумачення релігії ґрунтується на поділі суспільств за поділом праці на механічні та органічні. Так, механічні суспільства (де індивіди не мають визначених ролей) сприяють утворенню спільних цінностей, колективної свідомості, яка за сутністю своєю є релігійною (Дюркгайм, як цитовано у Буги, 2011). Отже, релігія об'єднує індивідів через спільний світогляд. Відповідно, гомогенність спільноти є ключовою ознакою суспільств із механічним типом солідарності.

Проте суспільство розвивається в бік органічної солідарності, де роль та місце кожного індивіда набуває більшого значення. Поділ праці та індивідуалізація суспільства мають спричинити зміни у колективній свідомості (Дюркгайм, як цитовано у Буги, 2011). Фокус з трансцендентного зміщується на

людство загалом, а отже релігія імовірно може втрачати свої позиції. Суспільства з органічним типом солідарності є більш відкритими до різноманіття.

М.Вебер розглядав релігію як один із ключових факторів розвитку суспільства. Саме культурні символи, які закладає релігія, моральні орієнтири, є визначальними для економічного поступу. Так, присутні в протестантській етиці настанови до працьовитості є фасилітаторами, а то й причинами індустріалізації. Іншими словами, між кальвінізмом та капіталізмом є причинно-наслідковий зв'язок (Вебер, 1994). І хоча ці ідеї знаходили критику, зокрема у неовеберіанських теоріях, вагомість впливу позиції М.Вебера на сучасну соціологію релігії важко переоцінити.

Ми розглядаємо релігійність членів організації «Пласт» в період секуляризації. За Ч.Тейлором, поняття секулярності має три виміри (Тейлор, 2013). Перший – інституційний. Він передбачає, що політичні інститути більше не потребують підкріплення та легітимації з боку релігії. Присутність Бога більше не є необхідною складовою для діяльності організацій на державному рівні, рівні місцевих урядувань, громадських просторів чи підприємств. Релігія стає приватною справою. Умовно, монарх – не намісник Бога на землі, і якщо ти не віриш у Бога – все ще можеш займати керівну посаду в державі. Другий вимір – індивідуальний. Він передбачає зниження інтенсивності втілення релігійних практик та зниження поширення релігійних переконань. Ч.Тейлор виділяє ще й третій вимір секулярності – зміна становища віри в житті суспільства. В період, коли віра не є аксіоматичною для кожної людини, а є свідомим вибором, приватною справою, тоді можна говорити про секулярність суспільства.

Україна, як і більшість країн світу, де-юре є секулярною країною згідно з інституційним виміром. Щодо другого та третього вимірів, не можна стверджувати про докінчену секулярність. Розглянемо у порівнянні: Україна значно менш секуляризована, ніж країни Західної Європи по індивідуальному

виміру, і значно більш секуляризована порівняно з ісламськими державами по виміру віри. В межах нашого дослідження важливо розглядати як індивідуальний вимір, бо саме через нього вимірюватиметься релігійність членства організації Пласт, так і вимір віри, оскільки віра позиціонується як засаднича цінність українських скаутів, а релігія – як похідна від неї. На додачу, у словах присяги «на вірність Богові» (для здобуття повноцінного членства у організації), сама організація намагається уникнути секулярності за третім виміром.

Україна пройшла посткомуністичний етап, коли багато людей змогли вільно визначатися зі своєю релігійністю та вірою. Про це та особливості релігії в Україні пише І.Щербак. Вона наголошує на тому, що частина людей формально практикують релігійні практики, проте не інтерналізували християнських цінностей. Вони не мають їх за життєві орієнтири чи критерії оцінки своїх вчинків та цілей (Щербак, 2007). Таких християн в межах цього дослідження, слідуючи за І.Щербак, ми називаємо номінально належними. З одного боку, за Ч.Тейлором, вони не є секуляризованими за другим критерієм, проте не обирають віру як щось значиме і важливе для них, а отже є секуляризованими за третім критерієм.

Серед сучасних дослідників соціології релігії згадаємо ще про Х.Казанову – творця теорії «деприватизації» релігії. Його теза полягає у зростанні ролі релігії як публічної (Казанова, 2019). Визначивши три основні рівні публічності релігії: на рівні державних інститутів, політичної сфери та громадянського суспільства, Х.Казанова дає зрозуміти наскільки необґрунтованими є ідеї повної секуляризації суспільства загалом. Адже втручання та потужна роль релігії в діяльності інших інститутів – це той основний фактор, який зупиняє нас від поспішних висновків про існування чи потенційне існування секулярного суспільства.

Згідно зі Світовим дослідженням цінностей 2020 року, частка віруючих людей в Україні зменшилася з 68,3% у 2011 до 64,6% у 2020 році (Ukrainian Center for European Policy, 2020). Проте церква тримається в топі інституцій з найвищим рівнем довіри населення – з позначкою 63% займає другу позицію (Разумков центр, 2020 а). Тож в Україні можемо спостерігати два паралельні процеси: з одного боку існує все ще вагомий вплив релігійних інституцій на життя суспільства, як зазначає Х.Казанова, а з іншого – Україна рухається в бік індивідуальної секулярності за Ч.Тейлором. Для періоду, в якому писав Е.Дюркгейм, інтеграційні функції релігії функціонували б на низькому рівні, з огляду на ці показники віри та довіри до церкви, й імовірно, зараз він стверджував би, що його прогнози щодо впливу органічної солідарності на колективну свідомість – здійснюються. Чи є підстави говорити про те, що значення релігії в організації Пласт є меншим, ніж декларується, так само як у суспільстві загалом – про це і є наша робота.

1.4. Релігійність у скаутському русі

Офіційно скаутинг ніколи не належав до жодного з ідеологічних крил (правих чи лівих). Натомість ідеологією скаутингу вважається життя згідно скаутській обіцянці та закону. В кожній країні вони сформульовані по-різному та можуть видозмінюватися, залежно від культурних особливостей, проте складені на основі тих, які сформулював ще засновник скаутського руху Бейден-Павел у 1908 р. (WOSM - с, 2021). Зasadничі принципи скаутингу включають обов'язок перед Богом, обов'язок перед іншим, та обов'язок перед собою.

В нашому дослідженні розглядається саме питання «обов'язку перед Богом», а отже віри та релігії, яке є дискусійним. Оскільки скаутський рух базується на певних принципах, передбачається, що її членами можуть ставати

ті люди, які поділяють цінності організації. Скаутинг вимагає від членства приналежності до релігійної організації будь-якого типу, або ж визнання «вищих сил», бо, за Бейден-Пауеллом, слідування релігійним нормам допомагає стати тим «добрим громадянином», що і є продуктом скаутського руху.

Статистичних даних щодо релігійності членів скаутських рухів немає, з огляду на те, що офіційно, нерелігійне членство не має права долучатися до руху. Проте є фіксовані випадки ексклюзії дітей з руху на підставі їх вірувань чи релігійної ідентичності.

Першим публічним кейсом є неприйняття до організації Марка Велша в 1992 році. Після написання заяви вступу до організації батьками дитини, американські скаути (Boy Scouts of America) відмовили йому у вступі до організації через відмову підписувати в заяві вступу графу з обов'язком щодо Бога (Hammond, 1992). Сім'я не відносила себе до жодної з релігій, як і до атеїстичного чи агностичного світоглядів. Рішенням Верховного Суду було визнання організації не винною у дискримінації за релігійною ознакою, зважаючи на Акт про Громадянські Права США 1964-го року. Дискримінація заборонялася тільки в місцях громадського перебування (які включають громадські та приватні місця). Такими місцями, за рішенням Суду, не є організація хлопчиків-скаутів Америки.

Іншу позицію має зараз Асоціація дівчат-гайдів (дівочий скаутський рух). При актуалізації цього питання у 1993 році, було прийнято рішення дозволити членкиням організації при складанні присяги за потреби замінити слова «вірність Богові» на будь-який інший вислів, залежно від поглядів членкинь (Independent, 2013). Це стало індикатором інклюзивності організації та її відкритості до плюралізму поглядів.

Такі відмінності у ставленні до релігійності у дівочому та хлопчачому скаутському рухах можна пояснити загалом позицією цих рухів на шкалі ідеології від правих до лівих. Так, бой-скаутинг був рухом традиційно-

маскулінних хлопців, які відбувають релігійні практики відповідно до їхнього віросповідання, беруть активну участь у житті громади, а також готові захищати свою країну зі зброєю. А це відсилає нас до правої ідеології.

Дівочі скаутські організації вносили зміни в ці установки, а також коригували вектор розвитку дівочого скаутського руху, по відношенню до хлоп'ячого. Виконуючи скаутську програму, членкині організації, проходили навчання, розвиваючи свої фізичні та лідерські здібності, відходячи від традиційного фемінного образу дівчини\жінки (Mills, 2011). Отже руйнування традиційних гендерних ролей неусвідомлено було закладено в основу руху майже від початку.

Проте гендерний аспект не є єдиним вирішальним у ліберальності організації щодо питання віри. Скаути Великої Британії регулюють свою діяльність за допомогою «політики рівних можливостей», яка передбачає, що членство не повинно піддаватися дискримінації чи упередженням через релігію, віру, або ж їх відсутність (Scouts UK, 2013).

Підсумовуючи, зазначимо, що Я.Щепанський дає визначення, яке найкраще описує потребу нас як дослідників у розумінні внутрішніх процесів скаутських організацій. Він поєднує інтегруючу та регуляторну функції організації, а це – передумови до творення гомогенної спільноти. Наше завдання – зрозуміти чи працюють ці функції в організації, чи їй вдалося побудувати гетерогенну спільноту.

Гетерогенність спільноти – не є тільки позитивне чи тільки негативне явище. Воно може ускладнювати процеси вироблення спільної ідентичності та колективної свідомості, та релігійна гетерогенність може позитивно впливати на діяльність організації. Проте присутність різних думок свідчить про нижчий

рівень конформності, а отже нижчий тиск з боку спільноти. Великий вплив має кількість членів з відмінною ознакою, як зазначає П.Блау. Він може впливати на відкритість організації до сторонніх груп.

Пласт, згідно з положеннями та статутами, нагадує суспільство з механічним типом солідарності, де переважає гомогенність за релігійною ознакою, за Е.Дюркгаймом. В цьому дослідженні ми хочемо зрозуміти, чи так воно є насправді, чи Пласт рухається в бік органічної солідарності. Також, будемо розглядати секуляризацію за індивідуальним критерієм та критерієм віри, зважаючи на існування номінально належних християн.

Скаутські організації по різному реагують на секуляризацію суспільства: BSA – залишаються вірними традиції та Богові, британські скаути та дівчата Гайди – дозволяють членству складати присягу на те, що справді є для них цінністю. Пласт не має альтернативної присяги для невіруючих людей, проте не має механізму перевірки рівня релігійності чи вірувань членства. У заяві вступу до Пласту більше немає графи «віросповідання».

РОЗДІЛ 2

ВІРУВАННЯ ТА РЕЛІГІЙНІ ПРАКТИКИ ЧЛЕНІВ ОРГАНІЗАЦІЇ «ПЛАСТ»

2.1. Методологія проведення дослідження

Для проведення дослідження було обрало кількісні методи, адже вони уможлиблюють збір статистичної інформації про релігійні практики членів організації. На першому етапі було проведено кількісне дослідження методом онлайн анкетування. Використання цього методу спричинене територіальною розпорошеністю респондентів по країні та карантинними умовами.

Онлайн анкетування проводилося методом самовідбору респондентів (Паніотто&Харченко, 2017) через внутрішні пластові групи в мережі «Фейсбук». Відповідно, вибірка не є репрезентативною та не може відображати генеральної сукупності – всього членства організації Пласт. Такий метод є обумовлений відсутністю доступу до бази даних членства організації. Проте оскільки база даних членства організації в будь-якому разі є застарілою, то провести репрезентативне дослідження без обмежень у доступі до членства було б неможливим завданням. Кількість респондентів становить $n=402$ особи: повнолітні дійсні члени та прихильники організації, які проживають по всій території України. 44% опитаних – чоловіки, 56% – жіночої статі. Загальна кількість повнолітніх членів організації – $N=2196$ (Річний звіт Пласту, 2019).

Анкетування проводилося в період 07-23.04, що дозволило уникнути зсуву статистичних даних щодо відвідувань релігійних установ представниками православних, греко-католицьких та деяких протестантських спільнот через християнські свята Вербної неділі та Великодня, які припадали на 25 квітня та 2 травня відповідно. Проте 4 квітня Великдень у римо-католиків і деяких протестантських спільнот, тож це могло вплинути на значення індексу незначною мірою (римо-католиків у вибірці 1,7%).

Обмеженнями такого дослідження є недоступність респондентів, які не користуються соціальними мережами. Також можемо припускати недопредставленість серед респондентів прихильників організації. До внутрішніх груп мають доступ тільки повноцінні члени організації, які вже склали присягу «на вірність Богові». Тож прихильники мали змогу отримати опитувальник через прямі прохання чи внутрішні групи осередків, на що дослідники не мали безпосереднього впливу.

Для подальшого аналізу було виведено наступні гіпотези:

1. Серед респондентів переважають номінально належні християни.
2. Респонденти у Західному регіоні здійснює релігійні практики частіше, ніж в інших регіонах
3. Існує прямий зв'язок між номінальною належністю та схильністю підтримувати релігійну гетерогенність спільноти.
4. Існує прямий зв'язок між віком долучення до організації та схильністю підтримувати релігійну гетерогенність спільноти.
5. Респонденти схильні підтримувати інклюзію до організації номінально належних релігійних членів більше, ніж нерелігійних.

2.2. Концептуалізація та операціоналізація понять

Для операціоналізації релігійної належності та релігійних практик було взято за основу два опитувальники: дослідження «Релігійна самоідентичність і молитва в Україні» (Богдан, 2016) та «Рівень та характер релігійності лучан» (Білоус& Мартинюк, 2015). Оскільки цілі дослідження передбачали побудову індексу номінальної належності членства до домінуючої в суспільстві релігії – християнства, опитники, які були використані у цих дослідженнях, були скомбіновані та видозмінені для потреб дослідження. Зокрема, ми використали віяло відповідей дослідження релігійної самоідентичності, додавши до індексу змінні, які характеризували більшу різноманітність релігійних практик, виведені

на основі дослідження релігійності лучан. Опитувальник дослідження представлено у дод. А.

Релігійні практики пластунів були виміряні за допомогою кумулятивного індексу за наступними змінними: молитва, відвідування церкви чи онлайн літургії, долучення до вирішення питань церковної громади, відвідування церковних подій чи святих місць, читання та обговорення релігійної літератури, оцінювання дій індивіда з точки зору релігії. Чим більшим є значення індексу (за шкалою від 6 до 30), тим більш номінально респондент належить до своєї релігії. Середнім значенням по шкалі є 17,5. Шкалу цього індексу ми трактуємо так:

6-12 – часті релігійні практики

12-18 – релігійні практики за нагоди

18-24 – номінальні релігійні практики

24-30 – відсутність релігійних практик

Одним з основних обмежень цієї шкали вважаємо карантинні умови, які створюють перепони для відвідування церковних подій та святих місць із тією ж інтенсивністю, з якою вони здійснювалися раніше. Проте змінну не вилучили із аналізу, зважаючи на те, що з нею значення Альфа Кронбаха для індексу було більшим (0,827 проти 0,809), а отже індекс краще описував релігійні практики респондентів.

Для вимірювання схильності підтримувати гомогенність чи гетерогенність спільноти було здійснено спробу побудувати індекс прийняття релігійної девіантності. Змінні, які повинні були наповнювати індекс – це: чи, на думку респондентів, до Пласту можуть належати:

- представники інших релігій,
- люди, які є віруючими, проте не належать до жодної з релігій,
- номінально належні до релігії люди,
- та люди, які не вважають себе віруючими.

Проте за відсутності пілотного тестування, після збору даних, не вдалося збудувати індекс із Альфа Кронбаха $> 0,8$, отриманий показник був 0,459. Тож змінні, які планували увійти до індексу, порівнювалися окремо.

Поняття «віри» є комплексним. Проте в межах дослідження воно операціоналізувалося через закриті питання про суб'єктивне самосприйняття як віруючої людини: чи вважає респондент\ка себе віруючою людиною?

Для визначення сили кореляційного зв'язку використовувалися наступну градацію, за Наследовим (Наследов, 2004):

$r \leq 0,3$ – слабкий зв'язок

$0,3 < r \leq 0,7$ – помірний зв'язок

$r > 0,7$ – сильний зв'язок

Аналогічна шкала використана також для непараметричних критеріїв Спірмена та Кендела. Для визначення міри зв'язку коефіцієнта Крамера інтерпретуємо шкалу так:

$r \leq 0,2$ – зв'язок не має сили

$0,2 < \text{Cramer's } V \leq 0,3$ – слабкий зв'язок, проте вже має силу

$0,3 < \text{Cramer's } V \leq 0,5$ – помірний зв'язок

$r > 0,5$ – сильний зв'язок

2.3. Особливості релігійної належності пластунів

Номінальна належність – це приналежність людини до певної релігії, без глибокого усвідомлення цінності цієї релігії для себе. В контексті Пласту воно зачіпає несвідому віру, чи релігійність без віри. Як можемо бачити з табл. 2.1., відсоток членства, які вважають себе релігійними, вищий, ніж віруючими. Належність до релігії – це серед іншого також і питання традиції. Люди

успадковуюють релігію від батьків, разом із обрядом хрещення та практиками, які виконують у дитячому віці. Показово, що релігійність не обов'язково означає віру.

Таблиця 2.1. Вірування та суб'єктивна релігійність пластунів

	Чи вважаєте ви себе віруючою людиною?		Чи відносите ви себе до певної релігії?	
	Осіб	Відсоток	Осіб	Відсоток
Так	309	76,9	336	83,6
Ні	43	10,7	66	16,4
Важко відповісти	50	12,4	-	-
Всього	402	100,0	402	100,0

Зв'язок між змінними суб'єктивної релігійності та віри присутній. Значущість для $X^2 < 0,001$, а міра зв'язку є помірною (Cramer`s V=0,482). Проте серед респондентів, які не вважають себе віруючими, є ті, хто належать до певної релігії. А це 35% від тих респондентів, які зазначили, що не вважають себе віруючими, та 4% від усіх респондентів. Це може свідчити про поверхневу або неосмислену релігійність.

Дані щодо релігійності пластунів не відрізняються суттєво від загальноукраїнських показників. Так, згідно з дослідженням релігійної самоідентичності в Україні 80,9% населення відносять себе до певної релігії (83,6% серед пластунів), 11,6% - не належать до жодної релігії, але є віруючими людьми (в Пласті це значення коливається близько 6,2%), а 5,6% – не є ні віруючими, ні релігійними (пластуни – 6,9%) (Богдан, 2016). Цей звіт не передбачає наявності респондентів, які, будучи релігійними, не є віруючими, тож ми не можемо порівняти ці значення. Проте вважаємо, що цей феномен потребує окремого якісного дослідження на трактування поняття віри релігійними членами організації, адже показує, що релігійність членства не обов'язково свідчить про їхні вірування. А вірування, так само як релігійність закладені в основу скаутської методи.

Ще меншу варіативність відповідей дає Світове дослідження цінностей. Воно вимірює тільки віру (з варіантами «віруючий», «невіруючий», «атеїст»). Ці дані є свіжішими, і показують значно менші числа: 64,6% – віруючих, проти пластових 76,9% (Ukrainian Center for European Policy, 2020). Віяло відповідей відрізняється, зокрема тим, що давало дві альтернативи проти, і тільки одну за. Імовірно, частка вірян в загальному по Україні є нижчою, ніж у Пласті, проте варто зважити на наступні результати.

Суб'єктивна оцінка респондентами кількості невіруючих людей у Пласті далека від результатів, які ми отримали. Середнє відсоткове значення, яке вказали пластуни – 34,4% від усього членства організації. Модальне значення: 30%. Ці показники – втричі вищі за показник нашої змінної. У нас є декілька пояснень таким результатам.

Тема віри у Пласті є дискусійною: в Україні її обговорюють на внутрішніх сторінках у соцмережах, у світовому скаутингу можна зустріти публічні обговорення на форумах (Вгуп, 2018). Дискусії у соціальних мережах – явище, яке залучає до висловлення думки здебільшого найактивніших членів, тобто відсоткове співвідношення коментарів «за» та «проти» обов'язкової віри не є репрезентативним. Через активність опонентів може складатися хибне враження про перепредставленість невіруючих людей в організації.

Поняття віри є особистим, тому часто людина не знає справжніх думок інших пластунів щодо віри у сакральне. Натомість, може оцінювати релігійну поведінку, ототожнюючи її з віруваннями. Відповідно, спостерігаючи низький рівень здійснення релігійних практик, пластуни можуть трактувати його як вияв «невіри» колег по організації.

Або ж, повертаючись до дослідів С.Аша про конформність поведінки індивіда у спільноті, частина респондентів могли давати соціально схвалювані відповіді, бо в Пласті прийнято вірити в Бога.

Зрештою, поясненням може слугувати нерепрезентативність нашого дослідження. Є ризик, що у заповненні опитування були зацікавлені більш релігійні та віруючі люди. Або ж вони є активнішими учасниками внутрішніх груп для обговорень як борці за збереження традицій організації. Тож, залишається імовірність, що людей, які не вважають себе віруючими, в організації більше, ніж є зафіксовано у цій роботі.

Поскільки організація є найактивніше розвинена у західному регіоні країни, найбільш представленою є Греко-католицька деномінація. Після ПЦУ, третьою за наповненістю категорією респондентів є «позаконфесійність». Значення 15,4% є майже у 2 рази вищим, ніж середнє по Україні – 8,8% (Разумков, 2020). Показово висока байдужість членства до конфесії також може свідчити про поверхнєве, номінальне сприйняття своєї релігійності, формальність титулу «християнин».

Таблиця 2.2. Конфесійна належність пластунів

До якої християнської конфесії \ церкви ви належите?	Осіб	Відсоток
Греко-католицька церква	207	51,5
Православна церква України	81	20,1
Римо-католицька церква	7	1,7
Українська православна церква (Московський патріархат)	2	0,5
Протестантська церква	4	1,0
Я - просто християнин (не належу до конкретної конфесії)	62	15,4
Я не християнин\християнка	39	9,7
Всього	402	100,0

В опитуванні конфесійної належності українців, на Заході до невіруючих віднесли себе 1%, на противагу вищим показникам у інших регіонах (4,8% - центр, 7,7% - південь, 9,9% - схід) (Разумков, 2020). Імовірно, такі низькі значення пов'язані із особливістю постановки запитання, яке фокусувалося саме на конфесійній належності. Проте ці результати все одно демонструють, що в загальному по Україні найменша частка людей, які вважають себе не віруючими, порівняно з іншими регіонами, – на Заході. Пластове ж середовище

відрізняється. Ми згрупували Центральний, Північний, Південний та Східних регіон в один, щоб отримати наповнену категорію. Для нас це прийнятно, адже досліджується саме відмінність Західного регіону від решти. Значення X^2 показує, що немає ні сильного, ні навіть помірного значущого зв'язку (Pearson Chi-square sig = 0,361, а Cramer`s V=0,071) між регіонами по вірі, тобто змінні незалежні. На Заході, так само як і в решті регіонів України, пластуни однаково вважають себе віруючими. А також відмінностей між регіонами немає по самооцінці релігійності. Це може бути спричинено різною мотивацією долучення до організації людей на заході та в інших регіонах України. У Південному, Східному, Північному та навіть Центральному регіонах, де нижчий, ніж на Заході, рівень володіння українською мовою, до Пласту ймовірно приходять саме за українським середовищем із християнськими цінностями. В той час як на Заході люди частіше розмовляють українською, є більш релігійними де-факто та об'єднуються в Пласті навколо розвитку, активного способу життя та ін.

Ці цифри – результат самостійної оцінки респондентами своєї релігійності. Для побудови індексу номінальної належності використовувалися змінні, які описують релігійні практики респондентів. Тож можемо порівняти за територіальною ознакою ще частоту релігійних практик. Отримуємо зв'язок, який майже не має сили, та значущість Pearson Chi-square вище за 0,05 за всіма змінними: молитви (Cramer`s V=0,117), відвідування церкви (0,07), вирішення питань громади (0,105), читання релігійної літератури (0,08), відвідування святих місць чи церковних подій (0,135) та оцінювання своїх дій з огляду на настанови релігії (0,108). Отже регіональних відмінностей за критерієм релігійних практик немає, змінні незалежні. Однак відсоткові розподіли показують наступне: на Заході є найменша кількість пластунів, які ніколи не брали участі у різного роду паломницьких подіях (23%) порівняно з рештою України (33%). Це можна пояснити балансом попиту-пропозиції, тобто вищим рівнем можливостей здійснювати цю активність за рахунок більшої кількості вірян на Заході. Отже,

ми можемо спростувати гіпотезу Н2 щодо відмінностей релігійних практик за регіонами.

Одним із завдань цього дослідження є з'ясувати, чи є переважна більшість членства організації номінально релігійним, чи справді інтенсивно та регулярно практикує свою релігію. Для цього недостатньо спитати членство, чи вони це роблять, а кумулятивний індекс не дасть достатнього розуміння поширеності окремих релігійних практик. Тому в табл. 2.3. наведені розподіли частоти здійснення практик членами організації.

Таблиця 2.3. Релігійні практики пластунів

Коли ви востаннє ... ?, %						
	молили ся вдома	відвідува ли церкву чи онлайн літургію	долучалися до вирішення питань церкви та громади	відвідува ли святі місця чи церковні події	читали чи обговорюв али релігійну літературу	оцінювали свої дії з огляду на настанови вашої релігії
Упродовж останнього тижня	55,7	25,1	10,0	4,7	21,9	39,6
Упродовж останнього місяця	15,4	17,7	7,5	6,7	12,2	18,2
Упродовж останнього року	8,2	28,6	12,4	17,2	21,4	13,2
Давніше, ніж рік тому	16,9	26,4	20,9	45,0	31,6	16,4
Ніколи не робив\ла цього	3,7	2,2	49,3	26,4	12,9	12,7
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

*n=402

Практиками, які здійснювалися респондентами упродовж останнього тижня, а отже здійснюються ними найчастіше – це молитва вдома (55,7%) та оцінка своїх дій крізь призму релігії (39,6%). Ці показники є досить високими, частка людей, які моляться вдома на 10 відсоткових поділок перевищує значення по Україні, згідно із дослідженням релігійної самосвідомості (Богдан, 2016). По Україні найвищі показники має старше населення, а в нашій вибірці кількість людей літнього віку – 1% від вибірки, тож насправді різницю в молитовних практиках населення та членів організації можна вважати ще більшою. Пов'язуючи молитву із оцінкою дій з огляду на настанови релігії можна

припустити, що релігія для членів організації носить більш приватний характер. За Ч.Тейлором це вписується у перший вимір секуляризації – інституційний (Тейлор, 2013). Тобто для членів організації Пласт є важливо задовольнити внутрішні духовні потреби, і це віддаляє нас від сприйняття церковних інститутів як основи релігійного життя.

Долучення до життя церковної громади – є ключовим фактором побудови релігійної спільноти. Парафія є однією з найменших структурних одиниць в інституті християнської релігії і має роль актора, який інтегрує прихожан, формує ціннісне середовище. Більшість активностей, що відбуваються навколо церков – продукт волонтерської діяльності спільноти. 49% респондентів ніколи в житті не брали участі в такій діяльності. Причиною може бути власне членство в Пласті. Наявність референтної групи задовільняє потребу в соціальному житті, забирає значну частку часового й емоційного ресурсу і, окрім того, дає відчуття долученості до волонтерської, благочинної діяльності, на якій засновані як життя церковної громади, так і членство у Пласті. Спільно зі значенням змінної відвідування святих місць, де 45% робили це давніше, ніж рік тому, а 26% - взагалі ніколи не робили, отримуємо підтвердження нашого припущення, що релігія в житті пластунів не носить інституційного характеру.

Кумулятивний відсоток відвідування церкви та онлайн літургії показує, що частка респондентів, які робили це протягом останнього року є досить значною – 71,4%. Це трохи вибивається з нашого бачення деінституалізації релігійності серед пластунів, проте якщо зважити, що модальне значення все таки припадає на категорію: протягом останнього року (але не місяця), то розуміємо, що ці практики не є дуже частими.

Значення змінної щодо релігійної літератури може говорити про поверховість та брак внутрішньої потреби глибшого розуміння релігії. Між цією змінною та змінною самооцінки власної поведінки є середньої міри прямий зв'язок 0,428 (коеф. Кендела для порядкових змінних). Тому, незважаючи на те, що багато членів організації оцінюють свої дії крізь призму релігії, позицію

церкви більшість членства імовірно дізнається з інших джерел (інтерналізовані в дитинстві норми, повчання, проповіді, суспільна мораль), бо тільки 34,1% респондентів упродовж останнього місяця брали участь у обговореннях чи читаннях спеціалізованої релігійної літератури.

Отже, змінні релігійних практик свідчать про досить низьку роль інституційної релігійності та високе значення релігії приватної. Що, з одного боку, може свідчити про глибшу внутрішню потребу у сакральному, а з іншого – про присутність у житті пластунів іншої домінуючої інституції – Пласту, та значимої групи належності. Так само це може свідчити про низький рівень довіри до інституцій загалом, однією з яких може бути церква. Проте даних, щоб стверджувати подібне, в межах цього дослідження, бракує.

На основі релігійних практик членів організації було збудовано кумулятивний індекс номінальної належності. Та, згідно з отриманими результатами, розподілено респондентів за категоріями інтенсивності здійснення релігійних практик. Що більше значення, то вищий рівень номінальної належності. Як ми бачимо із табл.2.4., одна п'ята частина респондентів практикують свою релігію часто: щотижня або щомісяця. Майже 30% опитаних – практикують свою релігію рідше, тобто за нагоди, але здійснювали релігійні активності протягом останнього року. Найбільшу частку з усіх опитаних (37,6%) займають пластуни, які здійснюють релігійні практики номінально, так ми означили категорію, яка здійснювала практики давніше, ніж рік тому. Натомість, остання категорія за наповненістю – це пластуни, які вказують майже повну відсутність релігійних практик, і їх серед респондентів усього 12,2%.

Таблиця 2.4. Релігійні практики пластунів по категоріях

Пластуни, що демонструють:	Значення індексу	Осіб	Відсоток
часті релігійні практики	[6-12]	84	20,9%
релігійні практики за нагоди	[13-18]	118	29,4%
номінальні релігійні практики	[19-24]	151	37,6%
відсутність релігійних практик	[25-30]	49	12,2%

Всього	[6-30]	402	100,0%
---------------	---------------	------------	---------------

Значення цих індексів різняться для різних підгруп респондентів, за їхнім позиціонуванням себе відносно релігії та віри загалом. Як показано в табл. 2.4., респонденти, які вважають себе віруючими, релігійними, чи і тими, і тими одночасно, знаходяться по шкалі нижче середнього значення, проте все ще не опускаються нижче 12, а отже потрапляють в категорію людей, які практикують релігію «за нагоди». Нерелігійні, невіруючі, та люди, які не визначилися з вірою, натомість, незважаючи на задекларовані погляди, не піднялися за шкалою вище позначки 24, а отже не можна говорити про повну відсутність релігійних практик серед нерелігійного членства.

Таблиця 2.4. Індекси номінальної належності за віруваннями та релігійністю

Категорії респондентів	Кількість осіб	Шкала	Значення індексу	Середнє значення по шкалі
І релігійні, і віруючі одночасно	284	[6-30]	15,8	17,5
Тільки віруючі	309	[6-30]	16,1	17,5
Тільки релігійні	336	[6-30]	16,9	17,5
Всі респонденти	402	[6-30]	17,8	17,5
Нерелігійні	66	[6-30]	22,5	17,5
Не визначилися з вірою, проте релігійні	37	[6-30]	22,9	17,5
Не визначилися з вірою	50	[6-30]	23,4	17,5
Невіруючі	43	[6-30]	23,5	17,5
І нерелігійні, і невіруючі одночасно	28	[6-30]	23,5	17,5

Залученість нерелігійних респондентів до релігійних практик свідчить про розвинену релігійність в Україні загалом, сприйняття її як культурної практики, сімейного дозвілля чи залученості до українських традицій. До того ж, перебування в організації Пласт де-факто спонукає членство приймати участь у релігійних діяннях, типу молитов, співпраці із церковними громадами в межах пластових різдвяних, великодніх акцій і тд.

Зауважимо, що віруючі практикують частіше, ніж релігійні, а нерелігійні практикують частіше, ніж ті, що не вірять. Отже, віра – є важливішою для інтенсивності здійснення практик, ніж релігія, яка може бути формальністю. Про можливість формального сприйняття релігії для пластунів ми вже згадували вище. Це може бути одним із ключових обмежень даного дослідження – виміряти віру кількісними методами складніше, ніж релігійні практики, а отже ми можемо залишити поза увагою важливі елементи вірувань пластунів.

Респонденти, в загальному, мають усереднене значення індексу на межі між категоріями «за нагоди» та «номінальних практик». Але значення їхнього індексу є вищим за середнє значення шкали. Тобто формально пластова спільнота вже перейшла межу «номінальності» практик. З огляду на таке серединне значення можна зробити висновок, що членство Пласту є гетерогенним, і це заважає розглядати їх сукупно, визначаючи рівень їхньої номінальної належності. З рис.2.1. видно, що розподіл значення індексу нагадує нормальний, це може підтверджувати наше припущення. Є мінімальна скошеність вліво, тобто переважають значення номінальної релігійної належності.

Рисунок 2.1. Розподіл індексу номінальної належності

Тож, підсумовуючи цей розділ, ми можемо спростувати Н1, згідно з якою в Пласті більшість членства – номінально належні. Середнє та медіанне значення індексу показує, що приблизно половина членів організації практикує свою

релігію часто або за нагоди, а половина – дуже рідко, номінально. Незважаючи на те, що немає чітко вираженої більшості, половина членів організації ставляться до релігії як до формальності. Це також підсилюється фактом наявності «невіруючих релігійних», або «невіруючих конфесійних» пластунів. Належність до конфесії чи деномінації – може бути традицією, яку частина пластунів підтримує з огляду на її тяглість чи суспільні норми. До того ж, віруючі люди практикують частіше, ніж релігійні, а отже саме релігійність і справді може бути скоріше номінальною.

При чому, різниці у кількості вірян чи релігійних пластунів немає за регіональним критерієм, тому Н2 є спростованою, хоч ця тенденція і прослідковується в межах країни. Цієї різниці немає також і у релігійних практиках.

Можемо стверджувати, що для респондентів релігія відіграє роль скоріше приватної, а не інституційної. Практики, які виконуються особисто, мають вищі показники, ніж ті, котрі потребують взаємодії із інституцією. Це підсилює той факт, що великий відсоток опитаних не відносять себе до жодної конфесії. Тож задовільнити свою потребу у сакральному та суспільну потребу у збереженні традиції, можна не належачи до конкретної конфесії, та не приділяючи часу на здійснення зовнішньоорієнтованих практик.

Кількість нерелігійних приблизно збігається із загальними показниками по Україні, а віруючих – значно їх перевищують, тож Пласт далекий від індиферентного ставлення до релігії. Попри завищені очікування членства щодо кількості невіруючих в організації, Пласт демонструє, що їхнє членство – це зріз суспільства за релігійним критерієм.

РОЗДІЛ 3

СТАВЛЕННЯ ЧЛЕНСТВА ОРГАНІЗАЦІЇ ДО ГЕТЕРОГЕННОСТІ ЗА РЕЛІГІЙНОЮ ОЗНАКОЮ

«Тому українські пластуни кріпко держаться віри й обряду своїх предків. Не може бути посеред нас таких, що ... змінiali б свій обряд, уже й не згадуючи про віровизнання. Усі ми не тільки зараховуємо себе до віруючих християн, але й стараємося як слід виконувати обов'язки, які накладають на нас наша віра й обряд»

«Життя в Пласті»

О.Тисовський (1912/2006)

Пласт є організацією, яка формально прагне до гомогенності своєї спільноти за релігійною ознакою. Існують також схильності притримуватися гомогенності за іншими ознаками, такими як мова, сексуальна орієнтація, ставлення до шкідливих звичок. За Е.Дюркгаймом, вимоги цієї організації до свого членства вписуються в рамки механічної солідарності (Дюркгайм, як цитовано у Буги, 2011). Такі організації є нетерпимі до девіації. З одного боку їм легше виробляти групову ідентичність, а з іншого – є менш адаптивними. В суспільстві, яке змінюється, це ускладнює процеси розвитку організації. Але водночас зберігає її історичну цінність.

3.1. Ставлення членства організації до присутності в організації представників різних вірувань та практик

До проведення цього дослідження про прагнення до релігійної гомогенності можна було говорити лише на рівні положень та статутів, які і справді визначають «віру в Бога» як обов'язкову характеристику члена організації. І, незважаючи на те, що організація, за визначенням нашого дослідження, справді містить зразки поведінки і регулює співіснування своїх членів, це не означає, що членство завжди розділяє позицію організації.

Організація керує статусами, які члени займають в ній, проте не можемо забувати про множинність статусів та ролей, які індивід може обіймати в суспільстві, та статусні неузгодженості, які виникають через обмеження, які накладає на нас організація (Мертон, 1949/2006). Відповідно, положення – не запорука того, що релігійна гомогенність насправді існує. Також воно не допомагає виявити думки членства організації щодо цього питання.

Членство організації є лояльним до представленості в організації людей з різними віруваннями та релігіями. Як бачимо з рис.3.1., члени Пласту найбільше згодні толерувати християн, які не практикують свою релігію (саме так звучало питання, бо це є домінуюча релігія як в Україні, так і у Пласті). 87,6% пластунів схильні приймати серед членства таку поведінку. Тобто номінальність релігії для пластунів є прийнятною, і це бачимо не тільки по їхніх практиках, але і по готовності долучати до організації представників таких практик. Імовірно, причиною такої лояльності є усвідомлення власної пасивності в практикуванні релігії. Зокрема на це усвідомлення міг вплинути блок питань про допущення гетерогенності, який ішов наступним після блоку релігійних практик. Про це також свідчить помірна позитивна кореляція між змінними мірою $\rho=0,407$ (коефіцієнт ро Спірмена для метричної (індекс номінальної належності) та порядкової шкали (ставлення до пластунів, які не практикують свою релігію)).

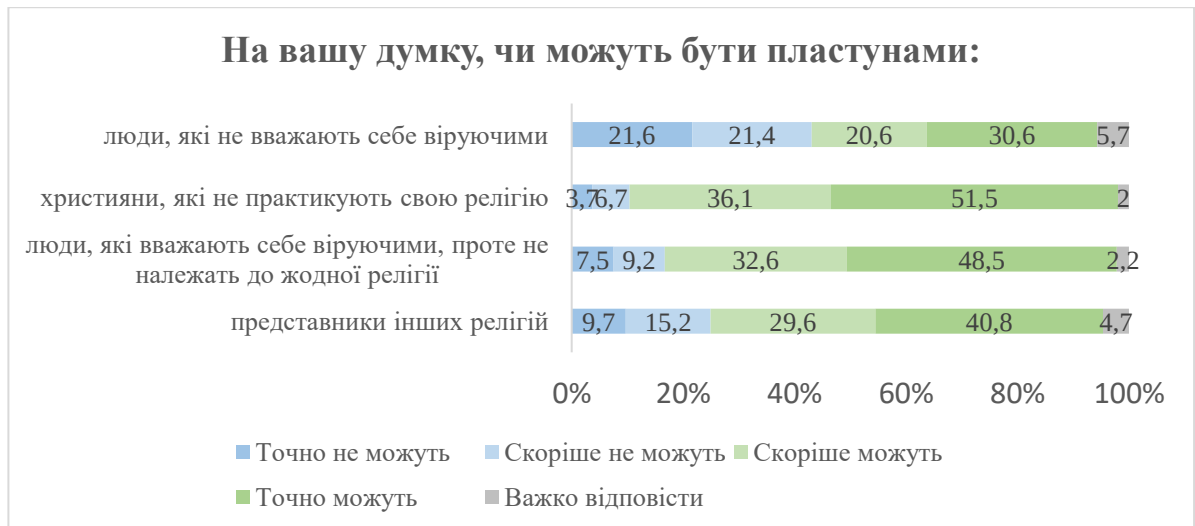

Рисунок 3.1. Ставлення членства до релігійної гетерогенності організації

*n=402

Наступними після номінально належних християн членство організації приймає вірян, які не належать до жодної релігії. І хоча це йде врозріз із баченням засновника скаутського руху в Україні – О.Тисовського, 81,1% членства вважають, що належність до релігії точно не є або скоріше не є обов’язковою умовою для вступу до організації (на противагу 87,6% для номінально належних). Тобто підтвердилася Н5, згідно з якою, членство схильне підтримувати інклюзію до організації номінально належних релігійних членів більше, ніж нерелігійних. Ми вже зазначали, що в організації є тенденція до толерування пасивної участі у практиках, а тепер додаємо, що ця різниця може свідчити теж про важливість формальних аспектів сакральності. Цю тезу тільки підсилює той факт, що у вибірці присутні респонденти, які відзначали себе як таких, що не вірять, проте засвідчували належність до релігії, певної конфесії, чи декларували здійснення релігійних практик.

Факт приналежності до релігії, відмінної від християнства сприймається менш позитивно. Відсоток прийняття падає більш ніж на 10 відсоткових поділок і становить 70,4%. Тобто повна відсутність релігійної належності – краще, ніж відмінна належність. Це може мати ксенофобське підґрунтя. А ще – свідчити про стереотипні упередження українців щодо інших релігій, таких як іслам (усі мусульмани – терористи), іудаїзм (усі євреї – жадібні) і тд. Або ж про

ототожнення релігії та культури. Пластові церемоніали є зав'язані на християнських традиціях, тому інша культурна модель окремих релігій може викликати спротив.

Категорія, по якій найменше згоди серед членства організації Пласту – це люди, які не вважають себе віруючими. Так, респондентів, які вважають, що вони можуть бути пластунами – 51,3%, а тих, які вважають, що скоріше або точно ні – 43% . Допуск до організації представників нерелігійних вірян чи номінально належних християн – не підпадають під бачення О.Тисовського так само, як і допуск невіруючих людей. Отже причина такої значної відсоткової різниці не в писаних положеннях чи статутах, а в їх трактуваннях членством. Імовірно, є чітка асоціація пластуна зі словом «віра», яка утворилася внаслідок його використання у словах присяги та пластового закону: «Присягаю своєю честю, що робитиму все, що в моїх силах, щоб бути **вірним** Богові і Україні, допомагати іншим, жити за Пластовим Законом і слухатись пластового проводу» (Посібник пластового юнацтва, 2013). Слово вжите в контексті вірності, а не самої віри, проте все ще може чинити вплив на сприйняття важливості цього фактору.

3.2. Зв'язки між ставленням до невіруючих представників спільноти та іншими змінними

Визначити предиктори такого, показово нижчого за інші, ставлення членства організації до невіруючих людей неможливо в межах цього дослідження з огляду на брак метричних шкал, та змінних, які могли би показувати ціннісні орієнтири членства. Проте для перевірки гіпотез використовувалися кореляційний аналіз, Z-test для порівняння відсоткових значень та тест на незалежність змінних.

3.2.1. Номінальна належність та гетерогенність за ознакою віри

Ми припускали, що може бути зв'язок між інтенсивністю здійснення релігійних практик та ставленням до гетерогенності спільноти за критерієм віри. Це і було основною гіпотезою дослідження. І справді, є позитивний зв'язок (коефіцієнт Спірмана: $\rho=0,501$) між індексом номінальної належності та ставленням до членства у Пласті людей, які не вважають себе віруючими. Тобто, можемо припустити, що чим формальніше людина ставиться до здійснення своїх релігійних практик, тим більше вона толерантна до відсутності вірувань у членів спільноти.

Як зображено на рис.3.2., серед пластунів, які потрапляють до категорії частих релігійних практик (а отже практикують свою релігію щотижня або щомісяця) 71,4% вважають, що невіруючі люди не можуть бути пластунами. До того ж, серед них – більшість остаточно впевнені у своєму рішенні, і майже в половину менше – скоріше так вважають. Нагадаємо, що таких пластунів у вибірці – 20,9%.

Рисунок 3.2. Розподіл ставлення до гетерогенності за ознакою віри серед категорій номінальної належності.

Кількість людей, які однозначні у своїй позиції, різко зменшується із переходом до категорії практикування за нагоди (тобто упродовж року). Її наповненість – 29,4% від усіх опитаних. Сумарно не погоджуються, що невіруючим людям варто бути у Пласті 59,3% усіх пластунів із цієї категорії. Рівень згоди росте, а з ним зростає до найвищої серед усіх категорій і кількість людей, яким важко відповісти на це питання (7,6%). Це можуть бути люди, які і самі, з огляду на інтенсивність практик, починають відчувати свою номінальність в релігії.

Ситуація із відсотковим значенням показників змінюється діаметрально протилежно до категорії часто практикуючих, коли переходимо до номінально практикуючих пластунів. Їх у вибірці найбільше – 37,6%, і 71,5% з них вважають, що пластунами можуть бути люди, які не вважають себе віруючими. Було б надто просто припустити, що такі показники отримані за рахунок того, що в категорії представлено більше невіруючих. Це так, проте їх кількість у категорії складає всього 12,6%, тож не наповнює категорію цілком і не може кардинально змінити ситуацію. Ми можемо тепер говорити про зовсім інше бачення віруючих та релігійних людей щодо доступності організації людям, незалежно від їх вірувань. Тобто рідше практикування релігії стирає умовні межі між представниками полярних позицій. Імовірно, для номінально належних немає диференціації на «свій» та «чужий» за ознакою віри, бо ідентичність вірянина для респондентів є менш важливою.

Очікувано, найбільш лояльну позицію займають респонденти, які не практикують релігію. Ця категорія особлива тим, що має найвищий показник по абсолютній позиції (73,5%). Сумарно 81,7% людей, які найменше приділяють уваги релігійним практикам, вважають що Пласт повинен бути відкритим до невіруючих. Самих невіруючих у цій категорії – 42,9%. Тож не можна вважати, що тільки завдяки їм категорія досягнула таких високих показників у підтримці гетерогенності спільноти.

Такі показники можна інтерпретувати по різному. Ми ж схилиємося до комплексних пояснень. Інтенсивність практик (що позначається низьким значенням індексу) сприяє усвідомленню важливості віри, на противагу релігії. Тоді кількість респондентів, які підтримують загалом «невіру» падає із падінням значення індексу, а отже падає і бажання інтегрувати невіруючих людей до організації. Цей аргумент підсилюється помірним позитивним зв'язком мірою 0,48 (Cramer's V) між тим чи вважає себе людина віруючою і чи допускає невіруючих людей до Пласту. Цей зв'язок є сильнішим за аналогічний, який міряє зв'язок за критерієм релігійності (Cramer's V = 0,38).

Через ріст значення ідентичності «вірянина» завдяки здійсненню релігійних практик, відбувається створення умовних груп належності та сторонніх груп, за критерієм віри. Відповідно, може виникати бажання відсторонити Пласт, як ще одну значиму групу належності, від інтеграції до неї представників сторонньої групи.

Невіра може викликати асоціації із атеїзмом. Така асоціація може негативно впливати на сприйняття невіруючих людей. За способом словотвору атеїзм означає «заперечення Бога», відповідно може зачіпати особисті почуття пластунів, які регулярно практикують.

Окрім цього, висока частота здійснення релігійних практик може свідчити про важливе значення традиційності для цих індивідів. Традиціоналістський світогляд, сам собою, передбачає слідування правилам. Якщо зважити, що згідно з правилами, невіруючі не мають права бути членами організації, то люди, які часто практикують (для них традиція має високе значення), можуть бути більш схильні з цим правилом погодитися.

3.2.2. Зв'язок між гетерогенністю за ознакою віри та іншими змінними

Існують і інші кореляції по змінній ставлення до невіруючих людей у Пласті. Хоча ці кореляції менше пояснюють причини такого різкого зменшення

кількості підтримки саме на користь невіруючих. Але вони дають альтернативне пояснення комплексу змінних про гетерогенність спільноти.

Так, існує позитивна помірна кореляція між допущенням до Пласту невіруючих людей і допущенням віруючих, але не релігійних (Kendall's $\tau_{ab} = 0,624$). Окрім того є ще позитивна помірна кореляція цієї змінної зі згодою, щоб до Пласту долучалися номінально-належні (Kendall's $\tau_{ab} = 0,543$) та належні до інших релігій (Kendall's $\tau_{ab} = 0,541$). Тож змінні, які описують ставлення до гетерогенності в організації, загалом пов'язані між собою. Імовірно, якщо людина погоджується, що пластунами можуть бути мусульмани, вона скоріше погодиться і з тим твердженням, що Пласт – це для невіруючих теж.

Є застереження щодо такого типу зв'язку. Він не пояснює відмінностей по різних типах «релігійної девіації». Проте ми вважаємо, що він може вказувати на потенційний спільний предиктор для усіх чотирьох змінних. В межах цього дослідження ми не вимірювали ціннісні орієнтації пластунів, але імовірно, причинами толерування інакшості за релігійними критеріями можуть бути ліберальні цінності, на противагу консервативним. Звісно, питання формування цінностей є комплексним, зокрема інститут церкви є одним із акторів їх формування. Тому це питання потребує детальнішого вивчення, а наше припущення – побудови регресійної моделі.

Окрім цих спостережень, сильного чи помірного зв'язку не було виявлено більше ні з якими змінними. Є слабка негативна кореляція ($\rho = -0,233$) між віком долучення до Пласту та ставленням до невіруючих у Пласті. Тобто чим більший вік долучення до Пласту, тим менше значення прийняття: не можуть доєднатися. Хоч зв'язок і слабкий, проте негативний і це дозволяє спростувати нашу гіпотезу Н4, яка прогнозувала, що пластуни, які доєдналися до організації в дитячому віці мали більше шансів інтерналізувати цінності організації, а отже, мали би частіше підтримувати гомогенність спільноти. Проте, імовірно отримані результати спричинені тим, що серед людей, які доєдналися до пласту у дитячому віці є

більше молодих. А вік має, хай і слабкий, але негативний кореляційний зв'язок зі схильністю до гетерогенності спільноти.

Слабкий зв'язок простежується також із конфесіями (православні, греко-католики більше схвалюють гомогенність). А ще між суб'єктивною оцінкою частки невіруючого членства у Пласті та ставленням до невіруючих. Чим вище людина оцінює кількість невіруючого членства, тим більше буде зростати імовірність, що вона підтримає членство невіруючої людини. Імовірно, люди, які зазначали вищі цифри у суб'єктивній оцінці кількості невіруючих, перебувають у середовищі, де ідентифікація себе як невіруючих – норма, і відповідно є толерантнішими до невіруючих.

Хоч зв'язку за регіонами майже немає (Cramers's $V=0,107$), прослідковується, що Центр, Північ, Схід та Південь є більш консервативно налаштовані, ніж захід (31% не схвалює членство невіруючих у Пласті на противагу 24% на Заході). Ми можемо припустити, що це також може бути пов'язано із мотивами вступу до Пласту на Заході та в інших регіонах України, про що згадували раніше. Якщо на Заході – мотивацією може бути середовище, активний спосіб життя і тд, то в решті регіонів – Пласт може виступати для людей осередком національної та релігійної ідентичності, відповідно і гомогенність за цим критерієм для них може бути важливішою.

Отже, зв'язок ставлення до гетерогенності за критерієм віри є пов'язаний із такими поняттями як номінальна належність членства, а отже інтенсивністю здійснення релігійних практик. Чим більше людина практикує свою релігію, тим більше очікує, що в Пласті будуть тільки віруючі люди. Це відбувається через посилення ідентичності «вірянина», з огляду на частоту практик, підсилення

релігійними практиками традиціоналістських поглядів, а також негативне ставлення до «невіри» та атеїзму загалом.

Також є очевидний зв'язок між змінними які описують ставлення до гетерогенності за іншими релігійними девіаціями (такими як віра без релігії, релігія без практики чи інша релігія). Імовірно, це пов'язано із ліберальними ціннісними установками, які обумовлюють ставлення людини до усіх відмінних груп. Старші ж люди, як і ті, які доєдналися до Пласту пізніше, більш схильні підтримувати гомогенність спільноти.

Щоб описати категорію людей, які толерують членство у Пласті всіх релігійних девіацій, можна визначити їх як ліберальних номінально належних християн.

ВИСНОВКИ

Організація – це складна структура, яка існує як вторинна ланка комунікації між індивідами, проте не лише для досягнення спільних цілей, а ще й для полегдження спільної діяльності через певні норми, регулятивні механізми. Вона має свої межі і через це часто є однорідною – не впускає всередину індивідів, які не задовільняють певні вимоги, не розділяють певні цінності. Деколи це працює на підсилення почуття групової ідентичності та колективної свідомості, та деколи гетерогенність членства сприяє розвитку організації, зокрема збільшенню її адаптивності. Однією з ознак, які, будучи представлені у множині, не заважають діяльності організації – це релігійна різноманітність.

Релігія – одна з цінніснотворчих та інтегруючих інституцій суспільства. Будучи складовою механічних суспільств, вона часто сприяє гомогенності суспільства. Рух до органічних суспільств послаблює цю її функцію, проте вона продовжує бути впливовою, незважаючи на секуляризаційні процеси. На відміну від інституційної секулярності, секулярність індивідуальна та віри ще досі відбуваються. Пласт, як і інші скаутські організації світу, також переживає трансформації завдяки їм. Він може, як це зробили бой-скаути, ігнорувати наявність проблеми та наполягати на необхідності обіцянки Богу, або ж, як це зробили дівчата гайди, дозволити членству присягати на щось для них цінне.

Якщо інституційно Пласт не секуляризований, то індивідуально – він не настільки релігійний, як це передбачається, згідно з положеннями організації. Віруючими себе вважають близько 77% респондентів, невіруючими – 11%, а вагається – 12%. Показники релігійності, які є вищими (84% – релігійні, 16% – ні), показують нам, що релігійність опитаних пластунів не завжди є підкріплена вірою. Окрім того феномен номінальної належності широко розповсюджений у Пласті. Приблизно половина практикує свою релігію часто (21%) чи за нагоди

(29%), а інша половина – номінально (38%) чи взагалі не практикує (12%). Імовірно, з огляду на таку інтенсивність здійснення релігійних практик, опитані пластуни схильні переоцінювати кількість невіруючого членства більш ніж втричі (середнє значення 34%, а фактичне – 11%).

Можливо, віру пластунів важче ідентифікувати, бо їх релігійні практики носять індивідуальний характер більше, ніж інституційний. Членство організації здійснює такі релігійні дії у порядку спадання: молитва, оцінка своїх дій крізь призму релігії, відвідування церкви чи онлайн літургій, читання та обговорення релігійної літератури, відвідування релігійних заходів, діяльність у церковній громаді. З одного боку, це свідчить про потребу пластунів у особистому сакральному пошуку, а з іншого – зменшує значення церкви як інституції. Це підкреслює роль інституційної релігії більше як підтримання традиції, а не особистої потреби членства.

Релігійна гомогенність спільноти є не принципово важливою для опитаного членства. Вони готові приймати до організації найчастіше християн, які не практикують свою релігію (88%), далі – нерелігійних вірян (81%), тоді представників інших релігій (70%), і на останньому місці – невіруючих людей (51%). Остання категорія – найбільш дискусійна. Найбільше не схвалюють їхньої присутності в організації пластуни, які найчастіше практикують свою релігію. Тобто існує пряма кореляція між номінальністю релігійності та підтримкою гетерогенності організації. Часте здійснення практик може підвищувати значення для пластунів віри, на противагу релігії, яка може бути формальною.

Є певні ціннісні установки, які сприяють більшій відкритості пластунів до невіруючого членства – більша відкритість до інакшості загалом, як складова ліберальних цінностей, проте з повагою до релігії як традиції. Ліберальний номінально належний християнин – найтолерантніший представник пластової спільноти.

Це дослідження відкрило новий погляд на значення релігії в житті членів організації, і потребує продовження у вигляді репрезентативних кількісних та якісних досліджень віри, цінностей та рівнів залученості нерелігійного членства до діяльності організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бейден, П. (2007). Пластування для хлопців. Україна: «Лілея-НВ»
- Білоус Л., Мартинюк Ю. (2015) Рівень та характер релігійності лучан. Соціологічні студії.
- Богдан, О. (2016). Релігійна самоідентичність і молитва в Україні: аналітичний звіт.
- Богдан, О. (2015). Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження. Дух і Література.
- Буга, Є. (2011). Еміль Дюркгейм про сутність релігії та її ролі в суспільному житті. Релігія та соціум, (1), 225-230
- Вебер, М. (1994) Протестантська етика і дух капіталізму. — К.: Основи
- Дюркгейм, Е. (2002) Елементарні форми релігійного життя — Київ: Юніверс
- Закон України Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 32, ст.412). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
- Казанова, Х. (2019) Релігія в сучасному світі. Плюралізм, секуляризація, глобалізація. Видавництво УКУ
- Масионис, Дж. (2004) Социология. Глава 7. Группы и организации
- Мертон, Р. (2006) Социальная теория и социальная структура
- Мильнер, Б. (2000). Теория организации (Издание второе, переработанное и дополненное). Москва, РФ: ИНФРА-М.
- Нагірняк, М. Я., Кривачук, Л. Ф. (2018). Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток (4-th ed.). Львів, Україна: СПОЛОМ.
- Наследов, А. (2004) Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных. Учебное пособие. СПб: Речь
- Пласт - український скаутинг (2020). Про Пласт. Режим доступу: <https://www.plast.org.ua/about/>
- Посібник пластового юнацтва (2013) Пластова присяга – дороговказ життя. Режим доступу: <http://proba.plast.te.ua/category/idea/oath/>
- Разумков центр (2020 а) Початок нового політичного року: довіра до соціальних інститутів (липень 2020р.) Режим доступу:

<https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/pochatok-novogo-politychnogo-roku-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-lypen-2020r>

Разумков центр (2020 b) Конфесійна та церковна належність громадян України. Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/konfesiina-ta-tserkovna-nalezhnist-gromadian-ukrainy-sichen-2020r>

Річний звіт Пласту (2019) https://issuu.com/plast.org.ua/docs/plast_annual_2019_web

Соловей, М. (2014). Вірність Богові - духовна основа виховання особистості в українській скаутській організації "Пласт". Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка», (Вип. 27), 137-140.

Тейлор, Ч. (2013) Секулярна доба. Київ, Україна: Дух і література

Тисовський, О. (2006). Життя в Пласті (5th ed.). Львів, Україна: Простір М.

Щербак, І. (2007). Релігійні ідентичності та практики населення сучасної України. Матеріали до української етнології (6)

Barnard, C. I., Andrews, K. R. (1968). The Functions of the Executive (Anniversary edition).

Bryan, D. (2018) Can I be kicked out of Boy Scouts for being an atheist? Режим доступу: <https://www.quora.com/Can-I-be-kicked-out-of-Boy-Scouts-for-being-an-atheist>

Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497-529.

Hammond, L. A. (1992). Boy Scouts and Non-Believers: The Constitutionality of Preventing Discrimination. *Ohio State Law Journal*, 53(5), 1385–1400. Режим доступу <http://hdl.handle.net/1811/64622>

Independent.ie (2013) Girl Guides consider oath change. Режим доступу: <https://www.independent.ie/world-news/and-finally/girl-guides-consider-oath-change-28954841.html>

Mills, S. (2011). Scouting for girls? Gender and the Scout Movement in Britain. *Gender, Place & Culture*, 18(4), 537-556.

Scouts UK (2013). Equal Opportunities Policy. Режим доступу: <https://www.scouts.org.uk/por/2-key-policies/equal-opportunities-policy/>

Tajfel, H. (1982). Social psychology of intergroup relations. *Annual Review of Psychology*

- Ukrainian Center for European Policy (2020). Світове дослідження цінностей 2020 в Україні. http://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/WVS_UA_2020_report_WEB.pdf
- Walker, E. T., & Stepick, L. M. (2014). Strength in Diversity? Group Heterogeneity in the Mobilization of Grassroots Organizations. *Sociology Compass*, 8(7), 959–975.
- Weber, M. (1946/2017). *From Max Weber: Essays in sociology*. Режим доступу: <https://archive.org/details/frommaxweberessa00webe/page/204/mode/2up>
- WOSM. (c). *The Scout Promise and Law*. Режим доступу: <https://www.scout.org/promiseandlaw>

ДОДАТОК А

АНКЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

БЛОК 1: СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РЕСПОНДЕНТА

1.1. Стать:

чоловік

жінка

1.2. Вік: вписати

1.3. Регіон: Західний / Центральний / Північний / Південний / Східний

1.4. Статус у Пласті:

дійсний член

прихильник Пласту

1.5. Чи належите ви до куреня УСП: так/ні

1.6. Якою є ваша діяльність в Пласті?: виховна / інструкторська / адміністративна / інше
(можна кілька варіантів)

1.7. Чи маєте ви досвід керівних посад у краї, світовому Пласті? (Член/голова КПС, КПр, КРК, ГПБ, ГПР):

Зараз займаю керівну посаду

Займав\ла керівну посаду раніше

Не займав\ла та не займаю

1.8. Сумарна кількість років, витрачених на освіту (включно зі школою, професійною, вищою освітою, а також здобуттям наукових ступенів) Наприклад: 11, 16:

вписати

1.9. Кількість років у Пласті: вписати

1.10. Вік долучення до Пласту: вписати

БЛОК 2: РЕЛІГІЙНІСТЬ ЧЛЕНСТВА

Чи вважаєте ви себе віруючою людиною? (Такою, що вірить, у існування вищих сил: Бога, енергії, і тд)

Так

Ні

Важко сказати

Чи відносите ви себе до певної релігії? Якщо так, зазначте, до якої релігії відносите себе

Християнство

Буддизм

Юдаїзм

Іслам

Рідновірство

Не відношу себе до жодної релігії

Інша релігія (вписати)

До якої християнської конфесії \ церкви ви належите?

Православна церква України

Українська православна церква (Московський патріархат)

Греко-католицька церква
 Римо-католицька церква
 Протестантська церква
 Інша християнська конфесія
 Я - просто християнин/християнка (не належу до конкретної християнської конфесії)
 Я не християнин\християнка

Чи належите ви до якоїсь релігійної громади?

Так
 Скоріше так
 Скоріше ні
 Точно ні
 Я не релігійна людина, тому не належу

БЛОК 3: НОМІНАЛЬНА НАЛЕЖНІСТЬ

Коли ви востаннє молилися (своїми словами, за молитовником, інакше) ВДОМА ?

Упродовж останнього тижня
 Упродовж останнього місяця (але не останнього тижня)
 Упродовж останнього року (але не останнього місяця)
 Давніше, ніж рік тому (але не останнього року)
 Ніколи не робив\ла цього

Коли ви востаннє відвідували церкву (за винятком таких подій як хрестини, весілля і тд) чи онлайн літургію ?

Упродовж останнього тижня
 Упродовж останнього місяця (але не останнього тижня)
 Упродовж останнього року (але не останнього місяця)
 Давніше, ніж рік тому (але не останнього року)
 Ніколи не робив\ла цього

Коли ви востаннє долучалися до вирішення питань церкви та громади?

Упродовж останнього тижня
 Упродовж останнього місяця (але не останнього тижня)
 Упродовж останнього року (але не останнього місяця)
 Давніше, ніж рік тому (але не останнього року)
 Ніколи не робив\ла цього

Коли ви востаннє відвідували святі місця чи церковні події (хресний хід, паломництво і тд)?

Упродовж останнього тижня
 Упродовж останнього місяця (але не останнього тижня)
 Упродовж останнього року (але не останнього місяця)
 Давніше, ніж рік тому (але не останнього року)

Ніколи не робив\ла цього

Коли ви востаннє читали чи обговорювали релігійну літературу ?

Упродовж останнього тижня

Упродовж останнього місяця (але не останнього тижня)

Упродовж останнього року (але не останнього місяця)

Давніше, ніж рік тому (але не останнього року)

Ніколи не робив\ла цього

Коли ви востаннє оцінювали свої дії з огляду на настанови вашої релігії ?

Упродовж останнього тижня

Упродовж останнього місяця (але не останнього тижня)

Упродовж останнього року (але не останнього місяця)

Давніше, ніж рік тому (але не останнього року)

Ніколи не робив\ла цього

БЛОК 4: СТАВЛЕННЯ ДО РЕЛІГІЙНОСТІ В ПЛАСТІ

На вашу думку, чи можуть бути пластунами:

	Точно не можуть	Скоріше не можуть	Скоріше можуть	Точно можуть	Важко відповісти
представники інших релігій					
люди, які вважають себе віруючими, проте не належать до жодної релігії					
християни, які не практикують свою релігію					
люди, які не вважають себе віруючими					

На вашу думку, який відсоток дорослого членства у Пласті не вважає себе віруючими ?

Вписати від 0 до 100

ДОДАНО НА ПРОХАННЯ КЕРІВНИЦТВА «ПЛАСТУ»

Як ви трактуєте для себе значення слів присяги: “бути вірним Богові”?

вписати
